

Shevchenko". A harmoniously developed personality is the main purpose and content of the entire education system. Innovation in the process of professional training of future social teachers improve the quality of student learning, form the competence of future specialists; ensure the development of analytical, organizational, project, communication skills; develop the ability to make the right decisions in unusual situations, stimulates creativity, and so forth. Accented that the innovative training of future social pedagogues in contrast to the traditional, which was implemented „in a modern, based on the past”, seeks to operate in the context of the present, looking to the future. Innovation is a specific and fairly complex, require special knowledge, skills, abilities. The examples of using methods relevant to different groups in conducting training in various professional disciplines.

Key words: innovative methods, social teacher, competence.

Стаття надійшла до редакції 25.02.2016 р.

Прийнято до друку 25.03.2016 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я.

УДК 378:001.891

В. В. Прошкін, І. О. Прошкіна

МОНІТОРИНГ ЕФЕКТИВНОСТІ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

Провідною місією сучасного університету є вплив на суспільство через науку й освіту, а також посилення ролі ВНЗ у поширенні національних та європейських культурних цінностей. Однією з найважливіших умов реалізації зазначеної місії є зміцнення університетської науково-дослідної бази, інтеграція наукових досліджень і освітньої діяльності, спільна наукова робота викладачів і студентів, наукове та навчально-методичне співробітництво з університетами України, інших країн.

Нам близькі погляди О. Микитюка [4], відповідно до яких науково-дослідну роботу у ВНЗ слід розглядати, по-перше, як складову освітнього процесу, що безпосередньо впливає на зміст і характер діяльності вищої школи, змінює вимоги до рівня підготовки фахівців, творчого їх розвитку, умінь удосконалювати ті чи інші сфери застосування наукових знань; по-друге, як галузь інтелектуальної творчої діяльності особистості, ефективний засіб її самореалізації; по-третє, як умову підготовки кадрів вищої кваліфікації, розвитку та поширенню наукової культури, новаторства, творчості, а також поновлення інтелектуального потенціалу суспільства.

У контексті НДР «Забезпечення якості неперервної педагогічної освіти в умовах євроінтеграції» (реєстраційний номер 0116U003295), розроблення якої розпочалося в Київському університеті імені Бориса Грінченка в 2016 р., ми розглядаємо університетські наукові дослідження як потужний засіб забезпечення якісної професійної підготовки студентів.

Останнім часом в Україні реалізується низка досліджень, у яких вивчаються різні аспекти організації наукової роботи в університеті, а також розкривається роль, що відіграє наука у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців. Так, наукові пошуки Г. Кловак, О. Мартиненко, О. Микитюка, Н. Пузирьової та ін. присвячені історичним аспектам становлення університетської науки. У роботах науковців (Н. Гловин, П. Горкуненко, М. Князян, Є. Кулик, В. Кулешова, О. Миргородська, Т. Мишковська, І. Сенча, Л. Султанова, О. Рогозіна, Н. Уйсімбаева, М. Фалько, С. Щербина та ін.) розкриваються різні аспекти проблеми формування дослідницької компетентності у студентів. Водночас, проведений нами аналіз наукових джерел, власний досвід організації наукової діяльності у ВНЗ, дозволяє констатувати недостатню кількість ефективно діючих механізмів, що спрямовані на підвищення рівня університетської науки задля забезпечення якісної професійної підготовки студентів. Тому метою нашої статті стало вивчення досвіду застосування у діяльності університетів моніторингу ефективності наукових досліджень (на прикладі Луганського національного університету імені Тараса Шевченка та Київського університету імені Бориса Грінченка). Одразу зазначимо, що зазначений моніторинг ми розглядаємо виключно як найважливіший засіб активізації університетських наукових досліджень, стимул для покращення рівня університетської наукової діяльності та засіб забезпечення якості університетської підготовки майбутніх бакалаврів і магістрантів.

Як показує практика, моніторинг якості наукових досліджень корелює з рейтингом університетів – числовим або порядковим показником, що відображає важливість, значущість певного об'єкту, явища.

Як зазначає Ю. Похолков, системним чинником будь-якого рейтингу, зокрема наукового рейтингу, є його мета, що визначає методологію рейтингу, структуру критеріїв і показників, процедуру збору інформації й обробки даних [6, с. 10]. Ми поділяємо думку В. Кружаліна, що до переваг рейтингів можна віднести доступність даних, прозорість використовуваних процедур, регулярність оцінки, повторюваність методики. Недоліками рейтингів можна вважати нечітку змістовну інтерпретацію, обмеженість набору показників, суб'єктивність підбору вагових коефіцієнтів показників, мінімальний набір методів збору даних [2, с. 28].

Ідея складання рейтингів університетів, в яких провідну роль

відіграє науково-дослідна робота, набула поширення у 80-х роках ХХ століття у США, Канаді, Західній Європі, Китаї й Австралії. Досвід складання рейтингів має журнал «US News and World Report», який перший у світі презентував науковий рейтинг ВНЗ, а також інші засоби масової інформації, державні й приватні структури. У наш час існує декілька десятків наукових рейтингів університетів: академічний рейтинг університетів світу («Шанхайський рейтинг»); Quacquarelli Symonds – Times Higher Education Supplement (QS-THES); Cybermetrics Lab (Webometrics Ranking of World Universities); Higher Education Evaluation and Accreditation Council of Taiwan (Performance Ranking of Scientific Papers for World Universities); Leiden Ranking (Center for Science and Technology, Leiden University); CHE (Center for Higher Education Development); індекс міжнародної репутації австралійських університетів інституту Мельбурну та ін.

У США серед найбільш значущих аспектів діяльності викладача ВНЗ називають педагогічну майстерність і результати наукових досліджень. У класичних Британських університетах система оцінки діяльності викладачів склалася декілька століть тому. Ураховуються об'єктивні критерії (учений ступінь, педагогічний стаж, наукові публікації), а також орієнтованість співробітника на вдосконалення якості своєї праці, особисте зростання, перспективність наукової діяльності [3, с. 156].

Досвід складання рейтингу наукових досягнень має Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. Починаючи з 2000 р. в університеті удосконалюється система морального й матеріального стимулювання досягнень викладачів і студентів у науковій роботі. Уведення у практику діяльності ВНЗ рейтингу наукових досягнень відбувається з метою залучення викладачів до науково-дослідної діяльності, а також виявлення рівня їх науково-дослідної активності. До основи рейтингу наукових досягнень ЛНУ покладено реальні показники, що досягнуті кафедрами й окремими викладачами за календарний рік.

Виділимо основні принципи побудови рейтингу наукової роботи університету:

- ранжируванню підлягають кафедри й викладачі за групами споріднених наукових напрямів (як приклад, у ЛНУ виділено напрями: психолого-педагогічні, філологічні, соціо-гуманітарні, природничо-математичні, технічні та економічні науки);
- у якості базової інформація для побудови рейтингу використовуються офіційні річні статистичні звіти кафедр;
- підсумковий рейтинг формується як сумарна оцінка різних наукових досягнень.

Для побудови рейтингу ми використовуємо, перш за все, власне уявлення про організацію наукової роботи в університеті, у контексті якого можна виділити пріоритетні напрями розвитку науки: підготовка науково-педагогічних кадрів (факт захисту докторської, кандидатської

дисертації), підготовка монографій, публікацій в українських, міжнародних виданнях, зокрема таких, що входять до міжнародних наукометричних баз даних Web of Science, SCOPUS тощо. Нами висунуті вимоги, що спрямовані на підвищення якості підготовки наукових робіт. Так, монографії, навчальні посібники, підручники, що опубліковані за межами України, повинні бути рекомендовані до друку вченою радою ЛНУ й відповідати міжнародним видавничим стандартам. Вони оцінюються в рейтингу з коефіцієнтом 1,25. У цьому сенсі ми поділяємо думку Ю. Похолкова, який робить наголос на необхідності визначення відносної значущості кожного чинника, його ваги. Визначення вагових коефіцієнтів – один з найважливіших етапів формування рейтингу [6, с. 11].

Особливо значуще місце в рейтингу відводиться студентській науці (участь і перемога у наукових конкурсах, олімпіадах, публікації студентів та ін.). Також у рейтингу виділено заходи науково-організаційного характеру: патент на винахід або корисну модель, промисловий зразок; виконання наукового міжнародного гранту або участь у фінансованому науковому проекті; організація і проведення конференції, студентської олімпіади, симпозіуму, конкурсу наукових робіт.

У контексті наших наукових пошуків, спрямованих на розробку механізмів якості професійної підготовки студентів, вважаємо за необхідне введення до рейтингу показників за науково-методичну роботу: підготовка навчальних посібників, хрестоматій, підручників, електронних видань і комп'ютерного забезпечення навчальних дисциплін та ін.

З метою ефективного використання наукового потенціалу й сприяння комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності, що створюються при виконанні наукових і науково-методичних робіт, у рейтингу наукових досягнень виділено відповідні показники. Об'єкти права інтелектуальної власності, що забезпечують комерційний ефект при використанні в господарській діяльності університету, оцінюються з коефіцієнтом 2.

Крім того, у рейтингу подано ще один критерій – імідж ученого. Відповідно до тлумачного словника, «імідж» (англ. – image, лат. – imago – образ, вид), цілеспрямовано формований образ (будь-якої особи, явища, предмету), покликаний надати емоційно-психологічну дію на кого-небудь з метою популяризації, реклами та ін. [5].

О. Володарська в якості елементів іміджу науки пропонує використовувати такі параметри:

- нові соціальні функції науки, що припускають вибудовування нової системи відносин між вітчизняною наукою і суспільством;
- різні форми наукових об'єднань, з якими ідентифікує себе учений;
- цінності наукової діяльності у нових умовах функціонування

науки в країні;

- наочний зміст дослідницької діяльності [1, с. 188].

Автор пропонує при вивченні іміджу науки використовувати принцип трьохаспектного аналізу науки, що розроблений М. Ярошевським [7]. Згідно цієї наукової концепції, будь-який феномен науки необхідно розглядати в єдності трьох її складових: внутрішньої логіки розвитку науки (наочно-логічний аспект), психологічних характеристик наукового співтовариства і соціального контексту функціонування науки (соціально-науковий аспект) і індивідуально-особових особливостей учених (особово-психологічний аспект). Імідж науки, що є результатом її сприйняття й оцінки суспільством, з необхідністю припускає облік виділених аспектів аналізу. Структура іміджу науки повинна бути підпорядкована логіці вивчення науки у межах застосування принципу трьохаспектності, відображаючи ці три параметри, слідством чого є виділення трьох видів іміджу науки.

До показника іміджу ученого ми відносимо такі позиції: присвоєння вченого звання доцента, професора; присвоєння звання почесного професора ЛНУ; обрання до НАН України або галузевої академії наук; опонування дисертацій; членство в експертній раді ДАК; членство у спеціалізованих радах; рецензування дисертацій; виступ з доповіддю на пленарному засіданні міжнародної, всеукраїнської конференції (згідно з програмою конференції); цитування у мережі Internet та у наукових виданнях (не менше 5); відгук на автореферат.

Зазначимо, ЛНУ став одним із перших регіональних університетів, який упровадив рейтинг наукової роботи у практику своєї діяльності. Насьогодні такий рейтинг застосовують практично всі університети України.

Як показала практика, багаторічне застосування рейтингу майже не залишило в університеті викладачів, які б були байдужими до результатів своєї наукової діяльності. Бажання «бути лідером» або «не гірше, ніж інші» підштовхнуло переважну більшість науково-педагогічних працівників до активної наукової роботи. Як наслідок – позитивна динаміка показників наукової діяльності ВНЗ за останні роки.

Цікавим є також досвід Київського університету імені Бориса Грінченка щодо організації системи моніторингу якості наукових досліджень. Зазначена система реалізується через електронні портфоліо – своєрідні «візитівки» викладачів, що містить дані про різні аспекти їхньої діяльності, відомості про наукову роботу, професійний розвиток, навчальну діяльність та персональні дані (див. Табл. 1). Зазначимо, що саме науковій складовій відводиться в портфоліо вагоме місце.

Таблиця 1

Показники електронного портфоліо Київського університету імені Бориса Грінченка

Навчальна діяльність	
Розроблені електронні навчальні курси	16,00%
Навчальні та методичні матеріали	2,00%
Робочі програми	2,00%
Наукові творчі та спортивні досягнення студентів під керівництвом викладача	
Участь у міжнародних олімпіадах та конкурсах, змаганнях (перемога)	12,00%
Участь у всеукраїнських олімпіадах та конкурсах, змаганнях (перемога)	8,00%
Професійний розвиток	
Підвищення кваліфікації	8,00%
Міжнародна виставкова, творча та спортивна діяльність	4,00%
Свідоцтво про реєстрацію авторського права	2,00%
Отримання грантів, премій, стипендій	6,00%
Науково-дослідна діяльність	
Монографії (одноосібні), статті у наукометричних базах даних Web of Science, SCOPUS	8,00%
Статті у наукових, фахових виданнях, наукометричних та відкритих базах, колективні монографії	4,00%
Підручники, навчальні посібники	6,00%
Інші публікації	1,00%
Статті у збірках матеріалів конференцій	1,00%
Індекс цитування відкритих публікацій	8,00%
Бібліографічні посилання	3,00%
h-індекс	3,00%
Участь у міжнародних науково-дослідних проектах	8,00%
Участь у державних науково-дослідних проектах	4,00%

Отже, моніторинг ефективності університетських наукових досліджень виступає найважливішим засобом підвищення якості професійної підготовки студентів. Основні підходи до здійснення моніторингу реалізуються на підставі виділення пріоритетних напрямів розвитку університетської науки, а саме: підготовки кадрів вищої кваліфікації, наукових публікації, розвиток студентської науки тощо.

Розробка системи якості управління науковою діяльністю університету на основі гармонійного поєднання кількісного та якісного показників обліку конкурентоздатності та визнання на державному й міжнародному рівнях результатів наукових досліджень може стати предметом наших подальших дослідницьких пошуків.

Список використаної літератури

1. Володарская Е. А. Имидж ученого: анализ самовосприятия субъектов науки / Е. А. Володарская // Имиджеология – 2004: состояние, направления, проблемы: Материалы 2 Международного симпозиума по имиджеологии. – М. : АИМ. – 2004. – С. 187 – 198. **2. Кружалин В. И.** Рейтинги и качество образования / В. И. Кружалин, И. А. Артюшина //

Акредитація в освіті. – 2008. – № 6. – С. 28–31. **3. Лумпієва Т. П.** Оцінка якості діяльності викладача / Т. П. Лумпієва, О. Ф. Волков // Наукові праці Донецького національного технічного університету. – 2008. – № 6. – С. 28–31. **4. Микитюк О. М.** Теорія і практика організації науково-дослідної роботи у вищих закладах освіти України в ХІХ ст. : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Микитюк Олександр Миколайович. – Х., 2003. – 405 с. **5. Портал української мови та культури** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slovnuk.net>. – Загол. з титул. екрану. **6. Похолков Ю.** Модели рейтингов вузов и образовательных программ / Ю. Похолков, А. Чугалин, Б. Агранович, С. Могильницький // Высшее образование в России. – 2005. – № 11. – С. 3–20. **7. Ярошевский М. Г.** Программно-ролевой подход к исследованию научного коллектива / М. Г. Ярошевский // Вопросы психологии. – 1978. – № 3. – С. 40–53.

Прошкін В. В., Прошкіна І. О. Моніторинг ефективності університетських наукових досліджень як засіб забезпечення якості професійної підготовки студентів

У статті подано досвід застосування в діяльності Луганського національного університету імені Тараса Шевченка та Київського університету імені Бориса Грінченка моніторингу ефективності наукових досліджень. Зазначений моніторинг розглянуто як найважливіший засіб активізації наукових досліджень та забезпечення якості університетської підготовки майбутніх бакалаврів і магістрантів. Виділено основні принципи побудови рейтингу наукової роботи університету (ранжируванню підлягають кафедри й викладачі за групами споріднених наукових напрямів; в якості базової інформація використовуються офіційні річні статистичні звіти кафедр; підсумковий рейтинг формується як сумарна оцінка різних наукових досягнень). Окреслено основні складові моніторингу наукових досліджень. Представлено реалізацію системи моніторингу якості наукових досліджень через застосування електронного портфолію, що містить інформацію про найбільш значущі аспекти діяльності викладачів: наукову роботу, професійний розвиток, навчальну діяльність та персональні дані.

Ключові слова: моніторинг, наукові дослідження, якість, професійна підготовка.

Прошкин В. В., Прошкина И. А. Мониторинг эффективности университетских научных исследований как средство обеспечения качества профессиональной подготовки студентов

В статье представлен опыт использования в деятельности Луганского национального университета имени Тараса Шевченко и Киевского университета имени Бориса Гринченко мониторинга эффективности научных исследований. Выделенный мониторинг рассматривается как важнейшее средство активизации научных

исследований и обеспечения качества университетской подготовки будущих бакалавров и магистров. Указаны основные принципы построения рейтинга научной работы университета (ранжированию подлежат кафедры и преподаватели по группам родственных научных направлений; в качестве базовой информации используются официальные годовые статистические отчеты кафедр; итоговый рейтинг формируется как суммарная оценка разных научных достижений). Выделены основные составляющие мониторинга научных исследований. Представлена реализация системы мониторинга качества научных исследований в процессе использования электронного портфолио, содержащего информацию о наиболее значимых аспектах деятельности преподавателей: научную работу, профессиональное развитие, учебную деятельность и персональные данные.

Ключевые слова: мониторинг, научные исследования, качество, профессиональная подготовка.

Proshkin V., Proshkina I. Monitoring of Effectiveness of Universities' Scientific Researches as a Way of Guaranteeing Quality of Students' Professional Training

The article deals with an experience in the activities of the Luhansk Taras Shevchenko National University and Borys Grinchenko Kyiv University monitoring of research effectiveness. The specified monitoring is considered as the most important resort of enhancing scientific research and ensuring the quality of university training of future bachelors and masters. The basic principles of construction the rating of the scientific work of the university (the ranking is to be subjected to departments and teachers working in groups of related scientific fields; the official annual statistical reports of the departments are the basic information; the final rating is formed as the total evaluation of different scientific achievements). The main components of the monitoring research have been outlined. The implementation of the monitoring system of the quality of scientific research through the use of electronic portfolios containing information about the most important teachers' aspects have been represented. This is scientific work, professional development, training activities and personal data.

Key words: monitoring, scientific researches, quality, professional training.

Стаття надійшла до редакції 16.02.2016 р.

Прийнято до друку 25.03.2016 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я.